

7. DOKUMENTUM

AZ OLASZ NÉZŐPONT AZ OLASZ-ABESSZIN KONFLIKTUSBAN⁴⁹

Forrás: Revue de Droit International, 1935. pp. 196—204.

*

A Közgyűlés utolsó ülései alatt, a Népszövetség Tanácsa iránti tiszteletből, mely maga is érintett volt az ügyben, az olasz delegáció célszerűnek találta hogy mértékletességet kényszerítsen magára.

Ma, amikor a Közgyűlésben képviselt államokat felszólították különböző felelősségek magukra vállalására, együttesen és külön-külön, ismertetném az Olasz Kormány álláspontját e nézeteltérés történelmi és politikai oldaláról éppúgy, mint az eljárásról.

I. *Az eljárás.* Először is fel szeretném hívni a Közgyűlés figyelmét azokra a körülményekre és módszerekre amelyek alapján a Tanács eddig az olasz-etióp konfliktust vizsgálta. Nem habozom kijelenteni, hogy nehéz lenne még egy olyan eljárást találni, amelynek ennyi joga lenne a „rendkívüli” megnevezéshez. Rengeteg mindent elmondhatnék ehhez kapcsolódóan, de csak arra szorítkozom, hogy két kérdést intézzek a Közgyűléshez, és hozzátenném, az egész világ lelkiismeretéhez — amelyhez oly sokat fordulunk az utóbbi napokban:

1. Olaszország a Tanács augusztus 3-i döntésének megfelelően, szeptember 4-én dokumentumokkal ellátott memorandumban tárta fel Etiópia elleni panaszait, ezenkívül *Etiópia jogállását és politikai helyzetét a Népszövetséggel szemben.* A Királyi Kormány gyakorlati oldalról mutatta be a békét súlyosan veszélyeztető probléma rendezésére irányuló akaratát.⁵⁰

⁴⁹ Pompeo Aloisi báró, Olaszország első küldöttének beszéde a Népszövetség 1935. szeptember 9-én utolsó Közgyűlésén. Aloisi a fasiszta éra tipikus „gyermek”: beszédeivel (pl. az itt közölttel) éles ellentétben áll személyes naplója (*Journal*, Paris, 1957.), amelyből kitűnik, hogy Olaszország érdekeivel ellentétesnek találta az etiópai akciót. Érzéseit azonban Mussolini szolgálatában és karrierje érdekében magába zárta. Érdemes megemlíteni, hogy ugyancsak ő volt az, aki a magyar revíziót is többször felvállalta a Népszövetség előtt. „Mindenkör hathatósan támogatta a magyar igazságot.” — írja a Pesti Hírlap Lexikona 1937-ben.

⁵⁰ Ld. *Société des Nations, Journal Officiel*, 1935. pp. 1355—1583. A memorandum maga 63 oldal, a csatolt dokumentumok (beleértve a térképeket és fényképfelvételeket is) 228 oldalt tesznek ki. E sorok írója erősen kétféle, hogy valaki valaha is végigolvasta volna ezt a száraz és unalmas kollektíót. Az olasz diplomáciai gépezet célja valószínűleg éppen ez volt: annyira nyomasztó mennyiségű

Sem a Tanács, sem az általa kinevezett Bizottságok nem vették figyelembe az olasz Memorandumot. Sőt, még csak meg sem vizsgálták.

Elég legyen azt mondanom, hogy a Memorandum bemutatásakor a Tanács által kinevezett Ötös Bizottság nem az olasz dokumentumot vette munkája alapjául, hanem az etióp küldött beszédének egy közbevetett mondatát.

Csak két nappal cselőtt érezte úgy a Hatos Bizottság, hogy meg kell említenie az olasz Memorandumot; de ezt sem közvetlenül, hanem az etióp vizsgálatra hivatkozva tette. Ezután a Bizottság sebtében arra a következtetésre jutott, hogy az október 3-i csemények⁵¹ – amelyek a Memorandum kihirdetése után jó egy hónappal történtek, – lehetetlenné teszik a dokumentum tanulmányozását.

Így hát hatástalan maradt a Memorandum.

2. Abban a súlyos helyzetben, amikor a Tanácsnak véleményt kellett nyilvánítania az október 3-i eseményekről, az olasz küldöttségtől megtagadták a lehetőséget, hogy ismeresse az indokait.

Azok a kiemelkedő jogászok akik ebben a Közgyűlésben ülésnek vajon komolyan gondolják, hogy a jogtörténelemben valaha is létezett olyan korszak, ahol elégséges garancia volt az egyik fél számára az, hogy csak a ellentét megszavazása után jutott szóhoz? A mélyen tisztelt képviselő urak között akad egy is, aki el tudná fogadtatni saját országa törvényhozásával azt az eljárást, amit Olaszországgal szemben alkalmaztak?

Merthogy itt, és e termen kívül folyamatosan azt hangoztatják, hogy ha Olaszország feltárta volna Etiópia elleni kifogásait a Népszövetségnek, akkor teljes és méltányos elégtételt kapott volna. Ezért kénytelen vagyok megismételni, hogy Olaszország éppen a Népszövetség előtt sorolta fel panaszait, és mindezt a Tanács által meghatározott határidőn belül, de ezek a sérelmek nemcsak nem képezték tárgyát egy ítéletnek, de még csak meg sem vizsgálták őket.

Miért ez a kétféle ítékezés?

*Hogy lehet, hogy egy másik alkalommal, noha a Népszövetség két alapító tagja között tényleges háborús helyzet állt fenn a Távol-Keleten, a Tanács 15. cikkelyre alapozott jelentésének elismeréséhez vezető eljárás 17 hosszú hónapot vett igénybe?*⁵²

dokumentumot tártak fel Etiópia „bűnlajstromából”, hogy elegendő volt csak ránézni e memorandumra.

⁵¹ Mussolini 1935. október 2-án adott parancsot Etiópia megtámadására, másnap pedig megindultak az olasz hadtestek. Az október 3-iki eseményekre vonatkozó dokumentációt ld.: *Société des Nations, Journal Officiel*, 1935. pp. 1603–1604.

⁵² Célzás az 1931-es mandzsúriai válságra (Japán és Kína konfliktusa). Aloisi elhallgatja, hogy a Népszövetségnek akkor azért állt több idő a rendelkezésére, mert

*És Chaco kérdése, ami körülbelül két évig tartott?*⁵³

Jelen esetben csak egy hónap telt el szeptember 4-e és október 7-e között, miért hoztak nagy csinnadrattával döntést, ráadásul úgy, hogy gyorsított eljárással utalták a Közgyűlés elé a kérdést? Emlékszem, Hymans úr, a Közgyűlés akkori elnöke, az 1933. február 21-i ülés alkalmával a kínai—japán viszállyal kapcsolatos jelentés megvitatásának elnapolását kérte a 15. cikkely 4. bekezdésének értelmében: „nehogy ebben a súlyos helyzetben sietség látszatát keltsük”.

II. Térjünk rá a *kérdés politikai oldalára* és vizsgáljuk meg mindenekelőtt azt, hogy a két fél iratai szabályszerűek-e.

Mindent félreteszek, amivel a nyugati civilizáció adója Olaszországnak. Csak azt említem meg, amivel a Népszövetség és az utóbbi évek nemzetközi politikája tartozik Országomnak.

Olaszország, mint a Népszövetség alapító tagja, az elmúlt 15 évben Genf minden kezdeményezésével ugyanúgy együttműködött, mint bármely másik ország. Az európai béke biztosítása érdekében betartotta locarnói kötelezettségeit. A Népszövetség keretein belül, és komoly áldozatok árán nagy gondot fordított a háborúban leverte országok talpra állításában való közreműködésre; együttműködött a fegyverkezés csökkentésében és végül, egy éve abban a dicsőségben volt része, hogy jelentős segítséget adott a Népszövetségnek a Saar-vidék problémájának rendezésében.⁵⁴

Ellenben mit tud felmutatni Etiópia?

Az olasz Memorandum a témát kimerítően tárgyalva bemutatta a Népszövetségnek Etiópia helyzetét.

Ebben a Memorandumban Olaszország bizonyítékát adta az Etiópiában zajló szélsőséges belső zavargásoknak, melyek önmagukban is állandó veszélyt jelentenek Kelet-Afrika békéjére nézve, és amelyek az összes szomszédos országot érintik, így Olaszországot is, mivel gyarmatainak földrajzi helyzete révén kapcsolatban áll ezzel az országgal, ahol önkényuralom és idegengyűlölet uralkodik, lehetlenné téve mindenfajta együttműködést.

Etiópia nemcsak az Olaszországgal fennálló szerződésében vállalt kötelezettségeit szegte meg, hanem a Népszövetséget megillető kötelezettségeit is. Tizenkét év elteltével a Népszövetségnek, ugyanúgy mint bármely tagállamának, joga van vizsgálatot kezdeményezni az ügyben, hogy

Japánt, mint agresszort nem is ítélte el, ráadásul az ügyet vizsgáló bizottságot éppen Japán kérésére állították fel.

⁵³ Olajlelőhelyekért folytatott háború Bolívia és Paraguay között (1932—1935).

⁵⁴ A fasiszta Olaszország nemzetközi szereplésére nézve ld.: Ormos Mária: *Mussolini*, pp. 282—293.

az etióp kormány miként viszonzta az 1923-ban számára adott bizalmat, és hogyan tartotta be a magára vállalt kötelezettségeket.⁵⁵

A Népszövetség kiválóságát egy olyan ország nem képes elismerni amely nem teljesíti az Alapszerződés I. cikkelyében rögzített feltételeket, azaz: minden tagállamnak olyan kormánnyal kell rendelkeznie, amely hatalmát egész területén képes érvényesíteni.

Az olasz Memorandum bebizonyította, hogy Etiópia nem teljesíti ezt az alapvető feltételt.

Az olasz kormány kérte, hogy a Népszövetség vegyen figyelembe egy vitathatatlan tényt, nevezetesen azt, hogy Etiópia nem egy egységes állam, hanem két, földrajzilag és politikailag teljesen különálló régióból áll.⁵⁶ A történelem tragikus ironiája lehetővé teszi Etiópia számára, hogy nem abesszin gyarmatai is legyenek, ahol dominanciája csak kegyetlenkedés és leigázás formájában érződik.

Egyáltalán nem szükséges újból visszatérni a rabszolgaság kérdésére, jó néhány más dolog is van: a gyerekek és hadifoglyok kasztrálása, valamint az elnyomott népek folyamatos irtása.⁵⁷

A Népszövetség, amely a civilizált államokra a felségjog korlátozását kényszeríti a kisebbségek nyelvi, vallási, oktatási és jótékonyági intézményekre való jogainak garantálása érdekében, (olyan jogok ezek, amelyeket luxusnak neveznék az Abessziniában leigázott népekkel kapcsolatban); a Népszövetség nem tett semmit ezeknek a — haszталannak is ítéltető — jogoknak a megtagadásakor, de magának az élethez való jognak a megtagadásakor sem. Azt lehet-e gondolni, hogy a Népszövetség korlátlan felhatalmazást ad egész népek kiirtásához?

Maga az Ötös Bizottság is olyan intézkedéseket javasolt, amelyek magukban foglalják a felségjog korlátozását; ez vitathatatlannul annak az elismerését jelenti, hogy Etiópia nem tesz eleget a népszövetségi tagság megőrzéséhez szükséges feltételeknek.

⁵⁵ Ld. a 46. jegyzetet.

⁵⁶ Ld. a 40. jegyzetet.

⁵⁷ Ez a mondat szándékos csúsztatás Aloisi részéről, mert három különböző dologról van szó. A megszületett gyermek (fiúk és lányok egyaránt) körülmetélése általános jelenség a Közel-Keleten és Kelet-Afrikában. Ezen túlmenően a kelet-afrikai népek körében, beleértve Etiópiát is, szokás volt a legyőzött ellenfelet (tehát holttesteket és nem hadifoglyokat) kasztrálni. Ebben a két esetben tehát, anélkül, hogy véleményt nyilvánítanánk, etnográfiai jelenségről beszélhetünk. Harmadszor viszont Aloisi mindezt összemosza az arab rabszolgakereskedők által folytatott illegális tevékenységgel, akik gyakran megcsonkították foglyaikat. Ezt a gyakorlatot azonban a keresztény etióp jog már a középkortól kezdve elítélte. Pankhurst, Richard: *A Social History of Ethiopia*. Addis Ababa, 1990. 45, 56, 71, 84, 157 és 267.

Az ebből a helyzetből adódó következményeket maga az Alapszerződés is meghatározza.

Az olasz kormány által benyújtott dokumentum alapján a Népszövetség miért nem tette meg az Alapszerződésben arra az esetre rögzített lépéseket amikor egy tagország nem teljesíti a szerződésileg meghatározott feltételeket?

*A közös felügyeletre vonatkozó javaslat helyett miért nem vették figyelembe, hogy maga az Alapszerződés is javasol egy hatékony eszközt azoknak a népeknek a megsegítésére melyek jelenlegi helyzetükből kifolyólag nem képesek önmaguk igazgatására?*⁵⁸

S végül a Népszövetség nem gondolt arra, hogy egy ilyen súlyos helyzetben alkalmazható lenne az Alapszerződés 16. cikkelyének 4. bekezdésében megfogalmazott intézkedés a kizárásról. Ez egy olyan intézkedés, melyről az igen tisztelt brit képviselő Genfben elismerte, hogy alkalmazható a Népszövetség alapító államával szemben is, noha ennek az országnak a szabálysértései jóval kevésbé voltak súlyosak.

Olaszország érveinek a semmibe vétele az egész olasz nép öntudatát sértette, miközben Etiópiát még elszántabbá tette és elmélyítette agresszív magatartását.

Olaszország, mivel nem számíthatott a Népszövetséggel való együttműködésre biztonságának garantálása és jogainak elismerése érdekében, kénytelen volt a maga eszközeit használni, hogy elhárítson egy nagyobb és fenyegetőbb veszélyt. Több mint egymillió ember mozgósítása, melyről az etióp parlament a napokban döntött — és határozott jelleget adott az agressziónak etióp részről —, túlment azon a mértéken amit Olaszország elővigyázatossága el tudott viselni.⁵⁹ Ez az azonnali veszély Olaszországot arra kényszerítette, hogy megtegye a megfelelő katonai lépéseket.

Az etióp mozgósítás agresszív célját nyíltan és félreérthetetlenül elismerte maga a Négus, abban a beszédében, amit a Tanácsnak öt napja említettem, és amit nem cáfoltak meg; így kénytelen vagyok a Közgyűlés előtt is hivatkozni rá:

⁵⁸ Aloisi a Népszövetség Alapszerződésének 22. cikkelyére, vagyis mandátum bevezetésére gondol.

⁵⁹ Ez valójában Etiópia békés szándékainak bizonyítéka volt, hiszen Olaszország már 1935. februárjától kezdve folyamatosan szállította hadseregét Afrikába, ugyanakkor Hailé Szelasszié csak október 3-án (vagyis az olasz támadást követően) rendelt el mozgósítást. Addig az etióp reguláris csapatok a császár parancsa szerint a határok mögött 30 km-re visszavonva várakoztak, nehogy akár véletlenül is szükségtelen incidensbe kerüljenek. Marcus, Harold G.: *Haile Sellassie*, p. 165. ill. Ullendorff, Edward (ed.): *i. m.*, pp. 230—233. (a mozgósító parancs szövege).

„Amikor Isten segítségével győzelemmel végződik ez a háború, a harcosok megkapják Eritreát és olasz Szomáliát a Királyok Királyának való szolgálataikért cserébe.”⁶⁰

*

Most van itt az ideje, hogy megvizsgáljuk ezt a kérdést a nemzetközi politika és jog tükrében.

Az olasz per megfelel-e az Alapszerződésnek és a nemzetközi kötelezettségeknek?

Láthattuk, hogy Olaszország ortodox értelmezéssel, megcáfolhatatlan dokumentumokkal hivatkozhat az Alapszerződés három legvilágosabb és legalapvetőbb cikkelyére, nevezetesen az 1., a 23. és a 16. (4. bekezdés) cikkelyekre.⁶¹

Etiópiának nincs olyan kormánya, amely hatalmát egész területén képes lenne gyakorolni, nincsenek megállapított határai, nemcsak nem biztosít méltányos bánásmódot a meghódított népeknek, de ki is zsákmányolja, rabszolgasorsnak veti alá, valamint elpusztítja őket. Elkerülheti-e Etiópia az Alapszerződés 16. cikkely 4. bekezdésének alkalmazását? A Népszövetség tagjaként maradvra továbbra is ugyanazokat a jogokat élvezheti, mint a civilizált államok?

És a 22. cikkely vajon nem kifejezetten Etiópiának szól?¹¹

„Azoknak a népeknek a jóléte és a fejlődése, amelyek még nem képesek önmaguk irányítására a modern világ különösen nehéz helyzetében, kiemelkedően fontos civilizációs küldetést jelentenek. A legjobb megoldás arra, hogy teljesítsük ezeket az irányelveket az, hogy fejlett nemzetekre bizzuk e népeket, akik erőforrásaik, tapasztalatuk vagy földrajzi helyzetük miatt a legalkalmasabbak arra, hogy magukra vegyék ezt a feladást.”

Céloztak egy ún. *ellentmondásra a Briand — Kellog paktum és Olaszország között.*⁶²

⁶⁰ Nem ismeretes előttem Hailé Szelasszié ilyen tartalmú beszéde, mindazonáltal elképzelhető, hogy tett hasonló kijelentést. Ha így van, akkor sem tekinthető agresszív kijelentésnek, sokkal inkább megalapozatlan optimizmusnak. A császár hívó ember volt, és szilárdan hitt abban, hogy Isten, aki őt császárrá tette, igazságot szolgáltat Etiópiának.

⁶¹ Az 1. cikkely a nemzetközi kötelezettségek teljesítésére vonatkozik. A 23. cikkely egyaránt érinti az egyes országok állampolgárainak megfelelő életfeltételeit, valamint a rabszolga- és gyermekkereskedelem elleni küzdelmet. A 16. cikkely 4. bekezdése értelmében a tagok kizárhatók a Szövetségből, ha nem teljesítik kötelezettségeiket.

⁶² Az említett paktumot, amelynek értelmében a felek lemondanak a háborúról, mint a nézeteltérések elintézésének eszközéről, 1928-ban írták alá. Néhány éven belül

Erre vonatkozólag meg kell említeni, hogy az Alapszerződés megkötése előtt váltott jegyzékek bizonyítják, hogy az nem tartalmaz semmilyen megkötést vagy korlátozást a jogos önvédelemmel kapcsolatban, és hogy minden államnak lehetősége van arra, hogy önállóan döntsön arról, a körülmények megkövetelik-e a jogos önvédelemhez folyamodást.

Ezenkívül meg szeretném említeni azoknak, akik Etiópia olasz megszállásáról beszéltek, hogy a Kellog-féle paktum ratifikálásakor az Amerikai Egyesült Államok szenátusa által alkalmazott megoldást a következőképpen fogalmazták meg: „Természetesen az önvédelem jogának gyakorlása kiterjedhet és gyakran ki is terjed az azt gyakorló állam területének határain túl.”

Szükséges megemlíteni, hogy őfelsége a brit uralkodó kormánya úgy adta a beleegyezését az Alapszerződéshez, hogy a következő kikötést fogalmazta meg:

„Létezik a világon néhány régió, melyek boldogulása és integritása egészen különös és alapvető jelentőségű országunk és biztonságunk számára. Őfelsége Kormánya nagy gondot fordított arra, hogy a múltban világosan megállapítsa, ezekkel a régiókkal kapcsolatban semmilyen beavatkozás nem tolerálható. A Brit Birodalom számára ezeknek a régióknak a védelme mindenféle támadás ellen önvédelemnek számít. Világosan ki kell mondani, hogy a szóban forgó egyezmény nem okozhat semmilyen kárt ezen a területen a cselekvési szabadságában.”

Az olasz kormány ilyen előzmények után adta beleegyezését a Kellog—Briand paktumhoz való csatlakozáskor.

Engedjék meg nekem, hogy bemutassam, milyen jogcímek erősítik meg és szentesítik Olaszország jogait.

Az olasz Memorandum felidézte, hogy Olaszország alapvető érdekét Etiópiában a három szomszédos hatalom között kötött egyezmény elismerte. Ezeket az egyezményeket az 1925-ös olasz—brit megegyezés megerősítette. Ez a megegyezés a Népszövetség alkotmánya és Etiópiának Népszövetségbe való belépése a után született, és elismerte, hogy Olaszország etiópiai dominanciáját nem semmisítette meg a Népszövetség Alapszerződése, sem Etiópia belépése a Népszövetségbe.⁶³

Jogi helyzetének tudatában Olaszország most jogosan teszi fel a következő kérdést: a Népszövetség Olaszországgal szemben törvényesen és az Alapszerződésben foglaltak szerint járt-e el?

több, mint ötven állam csatlakozott hozzá, köztük Olaszország is. Azonban, mint Aloisi fejtegetéséből is kitűnik, a két világháború közötti diplomáciában szinte semmi sem azonos önmagával.

⁶³ I.d. a 43. jegyzetet.

Vizsgáljuk meg az előzményeket. Nem ez az első alkalom, amikor a Népszövetség az Alapszerződés megszegését állapítja meg.

Túlságosan közismert, ezért szükségtelen kiemelni, hogy két éve a kínai—japán konfliktusban, majd a Bolívia és Paraguay közötti konfliktusban elismerték az Alapszerződés megsértését.

Olaszország, aki ma nemcsak Önök előtt beszél, tisztelt képviselő urak, hanem a történelem előtt is, amely majd ítélkezni fog, *ismételtem, Olaszországnak joga van ahhoz, hogy hangosan megkérdesse: miért nem beszéltek szankciókról ezen esetek egyikében sem?*

Megdöbentő-e (hogy Bolívia képviselőjének nemrég elhangzott szavaival éljék), ha az olasz közvélemény „hiába törekszik megérteni ezt a kettős politikát?” Hogy akadályozzuk meg az olasz népet és vele minden jóérzésű embert abban, hogy megkeresse azt az okot vagy befolyást, ami a Népszövetséget arra indíthatta, hogy két ennyire különböző eljárással éljen?

Képviselő urak, *nem töröljük el a háborút, hanem helyettesítjük.* Azért helyettesítjük, mert a történelem nem áll meg. Ha a Népszövetség számára meg is áll, amit nem erőltethetünk szankciókkal, a történelem akkor is folytatni fogja útját, mert az maga az élet. Szavakban hangoztatni a konfliktusok megszüntetésének akaratát nem ér semmit. Az igazi politika az, amikor az okait töröljük el.

A szabad írást állam képviselője azt mondta ugyanennek a közönségnek: „Miért ne tennénk erőfeszítést arra, hogy olyan nemzetközi eszközt hozzunk létre, amely nemcsak a viszályok rendezésére alkalmas, hanem arra is, hogy jó előre megszüntesse okait?”

A Népszövetségnek erre számos eszköze lenne.

Olaszország meg van győződve arról, hogy ő értelmezi jól a Népszövetség szellemét, és ilyen körülmények között nem csak saját, hanem a Népszövetség csatáját is vívja, mert fel akarja élesíteni annak szellemét, az élet színönimáját, a betű ellen, ami a halál színönimája.⁶⁴ Olaszország joggal büszke arra, hogy megmutatja a Népszövetségnek azt az utat, ami élénkké és hatásossá tenné. Ezt az utat két elv jelzi:

1. El kell hagyni a kétféle politizálást;

2. Az Alapszerződést egészében harmonizálni kellene: haladó részét a konzervatív részével, hogy a történelem követéséhez az összes szükséges rugalmasságot elnyerjük, és így szabályozni tudjuk a bármely pillanatban fellépő új helyzeteket, melyek rugalmasság hiányában konfliktusok forrásai lehetnek.

Senki más nem tudja ezt az új eszmét, az élet eme kényszerítő szükségletét Olaszországnál jobban kifejezni. Magát a szellemi és anyagi fejlődés közepén találva, a- történelmi viszonytárságok, nemzetközi

⁶⁴ Vö. Aloisi okfejtését Ignotus e kötetben szereplő írásaival!

megszorítások és a területi határok közé beszorítva, Olaszország az az ország, amelynek az államok Közgyűlése előtt igazságot kérő proletár hangját hallatnia kell.

Pompeo ALOISI báró
nagykövet, Olaszország első küldötte

Fordította: Bognár Bóbe